

تبیین مؤلفه‌های تشکیل دهنده مدیریت شهری بر اساس مطالعه ساختار شهرداری ده شهر جهان

حسین عابدی جعفری^۱، سید موسی پور موسوی^۲، فتاح آقازاده^۳، مهدیه بد^۳، عابد عابدی جعفری^۳

چکیده

این مقاله با ارائه یک مدل کوشیده است تا ابعاد شکل دهنده مدیریت شهری را مشخص کند. هدف از این اقدام تشریح ابعاد مختلف این سازه انتزاعی است تا با شناسایی این ابعاد در حوزه‌های گوناگون بتوان با بینش و دقت بیشتری به تحلیل همه جانبه این مفهوم پرداخت. برای تدوین چنین مدلی از دو روش نظریه پردازی و نظریه آزمایی استفاده شده است. ابتدا با استفاده از نظرات استادان حوزه‌های مربوط به مدیریت شهری، شهرسازی جغرافیا و علوم اجتماعی، در مباحث مرتبط با قلمرو مدیریت شهری به تبیین

H_abedjafari@yahoo.com

۱- استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

۲- استادیار دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران

۳- کارشناس ارشد مدیریت شهری دانشگاه تهران

ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت شهری پرداخته شده، سپس با مقایسه مدل اولیه تدوین شده با نمونه‌های واقعی، نظریه آزمایی (فرضیه آزمایی) صورت گرفته است. برای نظریه آزمایی از نمودارهای سازمانی شهرداری‌های ۱۰ شهر جهان شامل تهران، نیویورک، سندیکو، پاریس، دبی، سیدنی، سانتا باربارا، تورنتو، لوبوک و فرانکلین استفاده گردیده. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مدل نهایی مدیریت شهری دارای مؤلفه‌های: «مدیریت»، «فنی و مهندسی»، «شهرسازی»، «حسابداری»، «مالی و اقتصاد»، «علوم اجتماعی»، «محیط زیست»، «اقتصاد»، «حقوق»، «علوم سیاسی»، «جغرافیا» و «نظامی» و «انتظامی» است.

واژه‌های کلیدی: مدیریت شهری، شهرداری، نمودار سازمانی، مدل سازی و دولت محلی.

مقدمه

پیدایش مدیریت شهری، به عنوان مفهومی مستقل به اوایل دهه ۱۹۹۰ م در کشورهای توسعه یافته برمی‌گردد (راکودی^۱، ۱۹۹۳: ۲۷۴). رشته مدیریت شهری به عنوان رشته‌ای نوین، در دهه اخیر مورد توجه جوامع علمی قرار گرفته است (بد و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲). ماهیت میان رشته‌ای مدیریت شهری باعث شده تا مؤلفه‌ها، ابعاد و مرزهای این دانش همواره مورد توجه پژوهشگران این حوزه قرار گیرد. با وجود تلاش‌های صورت گرفته، مؤلفه‌ها و ابعاد این مفهوم علمی هنوز مورد توافق تمام صاحب نظران این موضوع قرار نگرفته است. مهم‌ترین علت این نبودن توافق، تبیین این مفهوم براساس روش‌های تجربی صاحب نظران مدیریت شهری، و نه براساس یک روش علمی و مشخص می‌باشد. تجربیات و نظرات صاحب نظران در مرحله طراحی فرضیه بسیار مناسب و راهگشاست، اما در مرحله فرضیه آزمایی، یک روش مشخص و عینی مورد نیاز است. هدف از نگارش این مقاله، تشریح مؤلفه‌های مفهوم مدیریت شهری بر مبنای روش علمی و عینی است.

برای شناسایی مولفه‌های مدیریت شهری ابتدا با یک فرضیه (نظریه) شروع کرده و سپس درصدد آزمایش این فرضیه با نمونه‌های واقعی برآمدیم. برای تدوین فرضیه از نظر صاحب نظران رشته‌های مدیریت شهری، شهرسازی، جغرافیا و علوم اجتماعی استفاده گردیده و برای سنجش صحت فرضیه به بررسی تطبیقی وظایف شهرداری‌ها به عنوان متولیان امر مدیریت شهری پرداخته شده است.

مبانی نظری تحقیق

پژوهشگران براین باورند که هدف تئوریک سیستم مدیریت شهری، تقویت فرایند توسعه شهری است به گونه‌ای که در سطح متعارف جامعه زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود (بد، ۱۳۸۸: ۳۲).

این اهداف را می‌توان در ده حوزه زیر دسته بندی نمود:

- حفاظت از محیط فیزیکی شهر.
- تشویق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار.
- ارتقای شرایط کار و زندگی کلیه شهروندان با توجه ویژه به افراد و گروه‌های کم درآمد.
- جلب مشارکت عموم مردم برای مدیریت شهرها.
- بهبود و توسعه ساختار سازمانی و تشکیلاتی سیستم و امور پرسنلی و قانونی.
- بهبود شیوه‌های مدیریت مالی و اقتصادی.
- تأکید بر مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک و جامع سیستم.
- بسیج همه منابع توسعه شهری با مشارکت فعالانه بخش خصوصی و سازمان‌های مربوط به جامعه محلی.
- تأکید بر راهبردهای (توان بخشی) درباره مسکن و امکانات زیربنایی با کمک‌های ویژه برای اقشار کم درآمد.

- سازماندهی و بهبود کیفیت محیطی فیزیکی زندگی شهری به ویژه برای اکثریت عظیم فقیران شهرها.

راکدی عقیده دارد که وظیفه مدیریت شهر، مدیریت اجزای شهر است که فعالیت‌های روزانه شهر را در همه زمینه‌ها تسهیل می‌کند و به دنبال آن تسهیلاتی را برای اعضای شهر فراهم می‌آورد.

(McGill, 1998: 465). طبیعت و فرایند شهرنشینی از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است (Fanni, 2006: 408) ساختار مدیریتی شهرهای گوناگون با توجه به عوامل دخیل در این شهرها متمایز است.

صاحب نظران بر این باورند که سه الگوی اساسی حکومت محلی از فرهنگ غرب ظهور کرده است که عبارتند از: الگوی انگلیسی، الگوی فرانسوی و الگوی روسی.

(Akbar Khan and Motolebi, 1982: 153) به نظر می‌رسد باید الگوی دیگری را که عبارت است از الگوی امریکایی به این سه الگو اضافه نمود (مقیم، ۱۳۸۲: ۳۹۷). با این وجود، موضوعاتی که تمام شهرها برای پاسخ‌گویی به آن ساخته و توسعه یافته‌اند از اشتراکات زیادی برخوردارند. مفهوم انتزاعی مدیریت شهری و حوزه‌های مختلف مرتبط با آن در این مقاله با توجه به همسانی موجود در ساختار شهرداری‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

در مطالعات سازمان و مدیریت، آزمون و تبیین ارتباط بین عناصر ساختار سازمانی رسمی و تعیین‌کننده‌های آن، بسیاری از مطالعات سازمانی را در مدیریت و جامعه‌شناسی سازمان به خود مشغول کرده است (Fayol, 1949: 121) (Gulick and Urwick, 1937: 121). (54). مطالعات سازمانی نیروهایی را به عنوان تعیین‌کننده‌های ساختار مدنظر قرار داده‌اند و ساختار سازمانی رسمی را بر مبنای این نیروها تحلیل و تبیین کرده‌اند (Zald and Denton, 1963: 219). سازمان‌ها از لحاظ ساختاری منعکس‌کننده واقعی هستند که به طور اجتماعی ساخته شده است. (Berger and Luckman, 1966: 137) این نگرش که سازمان‌ها عمدتاً به وسیله محیط‌های نهادی شان مشخص می‌شوند در کارهای پیشینیان نیز

دیده می‌شود. (udy, 1970:86) امری (Parsons, 1956:131) و تریست ملاحظه کرده اند که سازمانها به طور مستقیم به محیط پاسخ می‌دهند (Emry and Trisit, 1964: 27). به نظر آمبرگی و داسین ساختار سازمان وسیله ای است که به مدیریت آن سازمان کمک می‌کند تا به اهداف دست یابند

(Amburgey and Dacin, 1994: 142). زمانی که اهداف، برنامه‌های و استراتژی‌های سازمان تعیین گردید، مدیران باید ساختار مؤثری را طراحی کنند تا دستیابی آنها به این اهداف را تسهیل نماید. (Robbins and Marry, 1996: 388). به عبارت دیگر، سازماندهی، به کارگیری منابع سازمانی برای دستیابی به اهداف استراتژیک است (Daft, 2001: 427). مدیران و نظریه پردازان سازمان همواره از نمودارهای سازمانی، برای بررسی سریع ساختار اجتماعی استفاده می‌کنند. چنین نمودارهایی، بازنمایی نسبتاً روشنی را از سلسله مراتب و ایده ای کلی از تقسیم کار ارائه می‌کنند (Hatch, 2006: 115).

اقدامات معدودی برای تبیین، مفهوم مدیریت شهری صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به ترسمی نقشه علم مدیریت شهری توسط آقازاده، عابدی و ابویی اشاره کرد. براساس این پژوهش، هدف از ترسیم نقشه علم مدیریت شهری، پاسخ به این پرسش است که دانش مدیریت شهری از چه زیر حوزه‌های موضوعی تشکیل شده است و ارتباط این زیرحوزه‌ها با یکدیگر چگونه است؟ ترسیم نقشه علم مدیریت شهری می‌تواند به شناسایی هرچه بیشتر این رشته و زیر حوزه‌های موضوعی این رشته علمی کمک کند و سیاست گذاران سازمان‌های دست اندرکار مدیریت شهری را با اولویت‌های پژوهشی این عرصه آشنا سازد به این منظور پایگاه اطلاعاتی «آی اس آی» به عنوان منبع استخراج اطلاعات انتخاب شد. موسسه اطلاعات علمی مرکزی برای فهرست کردن و پوشش دادن جامع مهم‌ترین مجلات علمی چاپ شده در دنیا برای تبادل اطلاعات میان پژوهشگران و مهم ترین و معتبرترین پایگاه اطلاعاتی برپایه نمایه سازی استنادی منابع علمی است. برای استخراج نقشه علم مدیریت شهری از «آی اس آی» پنج گام برداشت شد، طراحی رشته کاوش، انجام جستجو براساس رشته کاوش طراحی شده، تجزیه و تحلیل نتایج جستجو،

طراحی ماتریس شدت ارتباط زیر حوزه‌های موضوعی و استفاده از الگوریتم خوشه بندی سلسله مراتب تجمعی برای ترسیم نقشه علم مدیریت شهری، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نقشه علم مدیریت شهری شامل ۳۶ زیر حوزه موضوعی و ۱۸ ناحیه است. حوزه‌های شناسایی شده بعد از ترسیم نقشه علم مدیریت شهری به ترتیب فراوانی مقالات عبارت بود از:

- مجموعه دانش شهر و آبادانی شهر با $33/73$ درصد از مجموع مقالات
- مجموعه دانش پزشکی و بهداشت شهری با $17/73$ درصد از مجموع مقالات
- حوزه موضوعی اقتصاد با $6/5$ درصد از مجموع مقالات.
- جامعه شناسی با $5/7$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش مدیریت دولتی و علوم سیاسی با $5/48$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش روانشناسی با $5/3$ درصد از مجموع مقالات.
- حوزه موضوعی تحقیقات آموزش و آموزشی با $4/6$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش مدیریت با $3/8$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش مربوط به بوم شناسی شهری با $3/47$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش تاریخ با $3/12$ درصد از مجموع مقالات.
- حوزه موضوعی مردم شناسی با $2/7$ درصد از مجموع مقالات.
- حوزه موضوعی روانشناسی بین رشته ای با $2/7$ درصد از مجموع مقالات.
- مجموعه دانش پزشکی و روان پزشکی کودکان با $2/52$ درصد از مجموع مقالات.
- حوزه موضوعی مطالعات ناحیه ای با $2/4$ درصد از مجموع مقالات.
- امور اجتماعی با $1/7$ درصد از مجموع مقالات.
- ترابری یا حمل و نقل با $1/7$ درصد از مجموع مقالات.
- پرستاری با $1/4$ درصد از مجموع مقالات.
- پیری شناسی با $1/4$ درصد از مجموع مقالات (آقازاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۵)

از اقدامات دیگر در تبیین مفهوم رشته مدیریت شهری پژوهشی برای طراحی دوره دکتری مدیریت شهری بود که در جریان این پژوهش حوزه‌های زیر به عنوان حوزه‌های موضوعی که در دانشگاه‌های مختلف به آن پرداخته شده است، شناسایی شد (بد و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۶)

- حقوق
- مدیریت حسابداری و مالی
- حوزه‌های فنی مهندسی
- شهرسازی
- تاریخ
- علوم اجتماعی
- اقتصاد
- محیط زیست
- علوم سیاسی

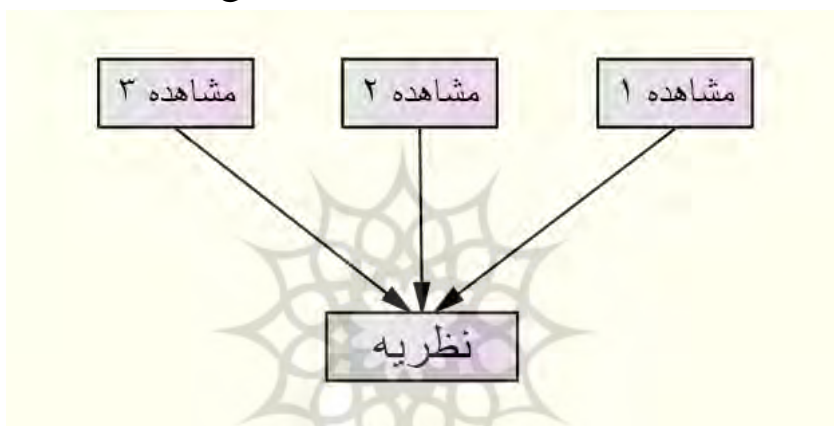

روش تحقیق

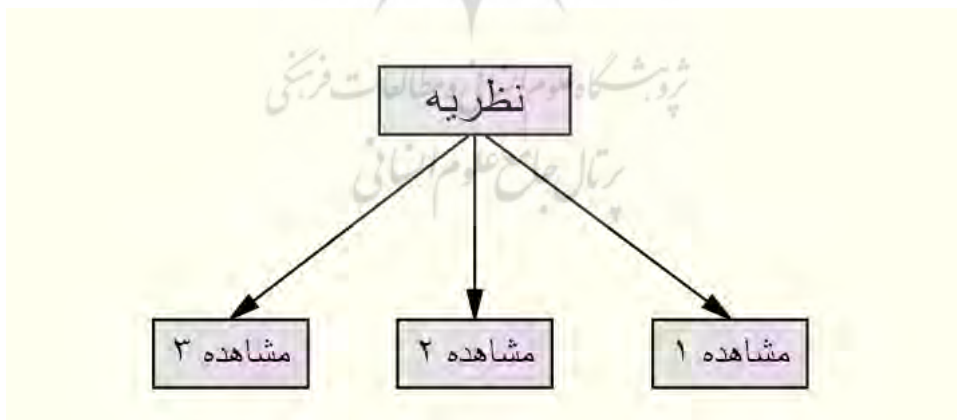
مفاهیم، طبقه بندی‌هایی برای نظم دهی، سازماندهی و ذخیره سازی تجربه فراهم می‌کنند. مفاهیم، ایده‌هایی هستند که از راه فرایند انتزاعی سازی شکل می‌گیرند (Hatch, 25: 2006) فرایند رسیدن از مفاهیم انتزاعی به نقطه ای که بتوان گویه‌های (پرسش‌ها) پرسشنامه‌ها را به گونه ای تدوین کرد تا ترجمان و برگردان مفاهیم باشند را «پایین آمدن از نردبان انتزاع» می‌خوانند. این فرایند متضمن رسیدن از کلی به جزء، از مفاهیم انتزاعی به مفاهیم عینی مشخص است. در تصریح مفاهیم از این نردبان پایین می‌رویم. وقتی مفهوم به ابعادی تفکیک شود یک گام به پیش رفته ایم. گاه ممکن است خود این ابعاد به مقولات مشخص تری تقسیم شوند. هنگام تشریح ابعاد یک مفهوم، اصطلاحات را مرحله به مرحله تعریف می‌کنیم. برای بسیاری از مفاهیم تعریف معرف، کار ساده ای است و معرف‌های

خوبی قبلا ساخته شده است، اما برای پاره ای از مفاهیم، خاصه مفاهیم انتزاعی تر کار دشواری است (De Vaus, 1385: 25).

والاس فرایند تدوین و شکل گیری نظریه‌ها را تعامل مستمر بین نظریه و مشاهده و بین نظریه پردازی و نظریه آزمایی توصیف می‌کند. ارائه تبیین مناسب مستلزم دو فرایند مرتبط به هم است: نظریه پردازی و نظریه آزمایی، این دو فرایند راه‌های مختلف رسیدن به نظریه‌های خوب نیست، بلکه مبین دو مرحله است که نقطه شروع متفاوتی دارند.

شکل ۱: شیوه نظریه پردازی

شکل ۱: شیوه نظریه آزمایی

تفاوت نظریه آزمایی با نظریه پردازی در این است که در نظریه آزمایی، تحقیق از نظریه شروع می‌شود. با استفاده از نظریه می‌توانیم پیش بینی کنیم که در دنیای واقعی امور چگونه خواهد بود. اگر پیش بینی ما درست باشد منجر به تایید نظریه می‌شود. اما اگر پیش بینی غلط از آب در آید یا نظریه اشتباه است، یا پیش بینی ما از نظریه به طور غیرمنطقی استنتاج شده است. ساختن نظریه اولین مرحله از ارائه یک تبیین خوب است و متعاقباً نظریه آزمایی تلاشی است برای آزمون دقیق نظریه آزمایشی که در مرحله نظریه پردازی بدان رسیده ایم. (ibit: 26) برای تبیین مولفه‌های مدیریت شهری باید از دو شیوه نظریه پردازی و نظریه آزمایی بهره گرفت.

برای انجام این پژوهش در مرحله فرضیه سازی از روش علمی استفاده شده است. کاربرد این روش، ساخت دادن به فاریند ارتباطات گروهی است به گونه‌ای که چنین فرایندی در فراهم کردن زمینه درگیری مجموعه ای از افراد به عنوان یک کل، با مساله یا موضوعی پیچیده موثر باشد (علی دوستی، ۱۳۸۴: ۸۶). خروجی‌های روش دلفی چیزی جز یک نظریه نیست. این نظریه به همان اندازه از اعتبار برخوردار است که نظرات افراد شرکت کننده معتبر است. دیدگاه‌ها و نظرهای شرکت کنندگان براساس روابط آماری و نه براساس آرای اکثریت و اقلیت خلاصه می‌شود (Ludwig and Starr, 2005: 316).

در بخش **نظریه آزمایی** این پژوهش، براساس رابطه نمودار سازمانی با ساختار سازمانی سازمان‌ها؛ و رابطه ساختار با اهداف و وظایف هر سازمان، از روش تطبیقی برای مقایسه چارت سازمانی شهرداری، ۱۰ شهر مختلف استفاده شده است. آگوست کنت و دورکیم تطبیق را به عنوان روش اساسی علوم اجتماعی تلقی می‌کردند این روش در علوم اجتماعی همان نقشی را دارد که تجربه در علوم فیزیکی و تجربی ایفا می‌کنند (دورژه، ۱۳۷۵: ۲۱۲) در این روش پدیده‌هایی که دارای یک ماهیت هستند، ولی از نظر مکانی و یا زمانی از یکدیگر دورند و یا پدیده‌هایی که دارای ماهیت واحدی هستند و در بسترهای مختلفی عمل می‌کنند می‌توان با یکدیگر مقایسه کرد. روش تطبیقی بر این اصل استوار است که مقایسه بین دو یا چند پدیده ای صورت می‌گیرد که از یک سنخ هستند چه در غیر این

صورت، امکان مقایسه درست وجود ندارد. براین اساس باید پدیده‌ها از نظر ساخت و همچنین جنبه‌های نهادی و کارکردی مشابه باشند (مقیمی و همکاران، ۱۳۸۵: ۵۴).

براساس مقایسه نتایج حاصله از روش دلفی که مدل مفهومی پژوهش را ایجاد کرده و نتیجه بررسی تطبیقی ساختار سازمانی شهرداری، ده شهر دنیا، مدل پیشنهادی مدیریت شهری در بخش نتیجه گیری ارائه شده است.

یافته‌های پژوهش

به منظور دستیابی به مدل اولیه از ۱۵ نفر استادان رشته‌های مدیریت شهری، شهرسازی، جغرافیا و علوم اجتماعی برای شرکت در این طرح مطالعاتی دعوت شد. سؤال اصلی مطرح شده این بود برای مدیریت شهر به چه دانش و تخصص‌های نیاز هست؟ اجماع نهایی پس از سه بار بازگشت نتایج به متخصصین و گرفتن نتایج آن نشان دهنده این است که مجموعه دانش‌ها و تخصص‌های موردنیاز برای مدیریت شهر را می‌توان در ۱۳ حوزه زیر قرار داد:

«مدیریت^۱»، «علوم فنی و مهندسی^۲»، «شهرسازی^۳»، «علوم حسابداری و مالی^۴»، «علوم اجتماعی^۵»، «علوم زیست محیطی (محیط زیست)^۶»، «اقتصاد^۷»، «حقوق^۸»، «علوم سیاسی^۹»، «سیاسی^۹»، «جغرافیا^{۱۰}»، «تاریخ»، «حمل و نقل و علوم نظامی و انتظامی».

بر مبنای نظرهای اندیشمندان فوق درباره ارتباط مدیریت و سازمان و ارتباط سازمان با چارت سازمانی، ۱۰ شهر مختلف از ۵ قاره جهان انتخاب شد و ساختار شهرداری آنها با

-
- 1-Management
  - 2-Engineering
  - 3-finance
  - 4-Social
  - 5-Environmental
  - 6-Economical
  - 7-Legislative
  - 8-Politic
  - 9-Geography
  - 10-Historical

ساختار پیشنهادی مؤلفه‌های مدیریت شهری مورد مقایسه قرار گرفت. براساس رابطه نمودار سازمانی با ساختار سازمانی و سازماندهی سازمان‌ها و براساس رابطه ساختار و اهداف و محیط پیرامونی هر سازمان، برای سنجیدن صحت فرضیه (نظریه) به دست آمده برای ابعاد مختلف مفهوم مدیریت شهری، براساس وضع موجود مدیریت شهری در جهان به بررسی تطبیقی و مقایسه بخش‌های مختلف آنها با مدل پیشنهادی پرداختیم.

۱۰ شهر تهران، نیویورک، سندیکو، پاریس، دبی، سیدنی، سانتا باربارا، تورنتو، لاس‌آلبس، فرانکلین شهرهایی هستند که این پژوهش براساس نمودار سازمانی شهرداری‌های آنها شکل گرفته است. نتایج بررسی اطلاعات توصیفی و تحلیل چارت سازمانی شهرداری هر شهر به شرح زیر است:

تهران: مرکز کشور جمهوری اسلامی ایران است. براساس آخرین سرشماری رسمی انجام گرفته در سال ۱۳۸۵، جمعیت تهران، ۷,۷۰۵,۰۳۶ نفر بوده است. نوع حکومت محلی در تهران از نوع شورا - شهردار (<http://Tehran.ir/default.aspx?tabid>) قالیباف است.

جدول شماره ۱: ارتباط رشته‌های دانشگاهی ساختار سازمانی شهرداری تهران

مدیریت: معاونت هماهنگی و برنامه ریزی، مرکز نظارت همگانی، مرکز سامانه مدیریت شهری	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: معاونت فنی و عمرانی	جغرافیا: مرکز اطلاعات و جغرافیایی تهران
شهرسازی: معاونت شهرسازی و معماری	علوم نظامی و انتظامی: اداره کل اجراییات و پلیس
حسابداری، مالی: معاونت مالی و اداری، سازمان سرمایه گذاری و مدیریت پروژه‌های مشارکت شهر	پزشکی و ایمنی اقتصادی: اداره کل سلامت، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
علوم اجتماعی: معاونت امور اجتماعی و فرهنگی	حمل و نقل: معاونت حمل و نقل و ترافیک
علوم زیست محیطی: سازمان پارک‌ها	تاریخ: .....
علوم حقوقی: اداره کل حقوقی، اداره کل تدوین قوانین و مقررات	غیره: اداره کل سلامت، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، سازمان آتش نشاسی و خدمات ایمنی

نیویورک: این شهر در کشور ایالات متحده، آمریکا واقع شده است. جمعیت این شهر ۸۳۰۰۰۰۰ نفر است، نیویورک یکی از بزرگ ترین و تأثیرگذارترین شهرهای جهان است. نوع حکومت محلی در این شهر از نوع شورا و شهردار قوی است. شهردار فعلی این شهر آقای میشائیل بلومبرگ است.

جدول شماره ۲: ارتباط رشته‌های دانشگاهی ساختار سازمانی شهرداری نیویورک

مدیریت: اداره منابع انسانی، اداره مدیریت، اداره برنامه ریزی و پیشرفت	علوم سیاسی: برد سیاسی، قائم مقام امور دولتی
فنی و مهندسی: خانه مسکونی کوچک، دپارتمان ساخت و ساز	جغرافیا: .....
شهرسازی: بخش طراحی و ساخت، اداره هماهنگی پهنه شهر، بخش خدمات اداری پهنه شهر	علوم نظامی و انتظامی: اداره پلیس
حسابداری، مالی: اداره صورت پرداخت‌های اداری، اطلاعات مالی و بودجه مستقل	اقتصاد: قائم مقام برای توسعه اقتصادی
علوم اجتماعی: بخش خدمات اجتماعی، اداره خدمات کودکان و دپارتمان امور هنری	حمل و نقل: کمیته تاکسی و خودروهای سواری بزرگ، دپارتمان حمل و نقل
علوم زیست محیطی: بخش حفاظت از محیط زیست	تاریخ: .....
علوم حقوقی: امور قانونی و بخش حقوقی	غیره: قائم مقام برای آموزش و توسعه جامعه، رسانه و مطبوعات، هدایت کننده ارتباطات، بخش ارتباطات و IT، قائم مقام سلامت و خدمات انسانی، اداره آتش نشانی، اداره مدیریت اضطراری، دپارتمان بهداشت و بهسازی، دانشگاه شهر نیویورک

(<http://www.nyc.com>)

سن دیگو: شهری ساحلی در جنوب کالیفرنیا واقع در گوشه جنوب غربی ایالات متحده امریکا است. براساس آمارگیری سال ۲۰۰۸ جمعیت آن ۱۲۷۹۳۲۹ نفر برآورد گردیده است. این شهر دومین شهر بزرگ ایالت کالیفرنیا و هشتمین شهر بزرگ ایالات متحده امریکاست. نوع حکومت این شهر را نوع شورا - شهردار است. شهرداری این شهر آریالی جری سنדרز است.

جدول شماره ۳: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری سن‌دیگو

مدیریت: برنامه ریزی شهری	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: پروژه‌های مهندسی خدمات عمومی، صنایع همگانی و ضایعات	جغرافیا: .....
شهرسازی: اداره پهنه شهر	علوم نظامی و انتظامی: پلیس
حسابداری، مالی: اداره مالی	اقتصاد:
علوم اجتماعی: اوقات فراغت، کتابخانه	حمل و نقل: حمل و نقل و پارکینگ، فرودگاه، برنامه ریزی حمل و نقل
علوم زیست محیطی: خدمات محیطی	تاریخ: .....
علوم حقوقی:	غیره: آتش نشانی، سیستم اطلاعاتی، تلویزیون

(<http://www.Sandiego.gov/orgchart/pdf/allcity>)

پاریس: این شهر پایتخت کشور فرانسه، مرکز و یک از شهرستان‌های ناحیه ایل - دو - فرانس است. پاریس بزرگ‌ترین شهر اقتصادی اروپا و پنجمین شهر اقتصادی جهان از نظر سطح تولید ناخالص داخلی است. جمعیت آن براساس سرشماری سال ۲۰۰۶ م حدود ۲۲۰۳۸۱۷ نفر و نوع حکومت این شهر از نوع شورا - شهردار است. شهردار این شهر آقای برتران دو لانوئه، هستند.

جدول شماره ۴: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری پاریس

مدیریت: توسعه مجدد، کارمندان	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: صنایع همگانی (آب، برق و تلفن)	جغرافیا: .....
شهرسازی: اجازه و اعتباره ساخت و ساز، امنیت ساختمان سازی	علوم نظامی و انتظامی: پلیس
حسابداری، مالی: مدیریت ریسک درآمد	اقتصاد: توسعه اقتصادی
علوم اجتماعی: توسعه اجتماعی، خدمات اجتماعی	حمل و نقل: .....
علوم زیست محیطی: ضایعات جامد	تاریخ: .....
علوم حقوقی: صدور گواهینامه	غیره: آتش نشانی

(<http://www.parisILLinois.org>)

دبی: این شهر در کشور امارات متحده عربی واقع شده است. براساس سرشماری سال ۲۰۰۶ جمعیت آن حدود ۱۴۲۲۰۰۰ نفر است. شهردار این شهر به صورت انتصابی از سوی حاکم ایالت دبی انتخاب می‌شود. شهردار این شهر در حال حاضر آقای حسین لوتاه است

جدول شماره ۵: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری دبی

مدیریت: خدمات اداری، گروه کیفیت و توسعه اداری	علوم سیاسی: گروه ارتباطات دولتی
فنی و مهندسی: خدمات فنی، امور پروژه‌های عمومی	جغرافیا: بخش سیستم‌های اطلاعاتی جغرافیای
شهرسازی: گروه ساختمان سازی و برنامه ریزی	علوم نظامی و انتظامی:
حسابداری، مالی: مراکز اعتبارگذاری، امور دارایی و مالی	اقتصاد: گروه بازارها
علوم اجتماعی: گروه کتابخانه‌ها	حمل و نقل: گروه حمل و نقل
علوم زیست محیطی: اداره محیط زیست	تاریخ: .....
علوم حقوقی: گروه امور قانونی	غیره: اداره سلامت عمومی

(<http://www.dm.govae/dmegov/dm-mp-organization>)

سیدنی: این شهر بزرگترین شهر کشور استرالیا است. براساس سرشماری سال ۲۰۰۶ م. جمعیت آن ۴۳۹۲۷۲۲ نفر است. غالب امور در این شهر توسط دولت ایالتی اداره می‌شود و شهردار این شهر آقای کلورمور است.

جدول شماره ۶: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری سیدنی

مدیریت: برنامه ریزی استراتژیک، برنامه ریزی سیستم‌ها، برنامه ریزی خدمات	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: خدمات آب/ساخت و بازسازی راه‌ها، پروژه شهری	جغرافیا: .....
شهرداری: ساختمان سازی	علوم نظامی و انتظامی: امنیت
حسابداری، مالی: حمایت بازرگانی، مالی، مدیریت ریسک، خدمات بازرگانی	اقتصاد: توسعه اقتصادی
علوم اجتماعی: اجتماعی و بی خانمان‌ها	حمل و نقل: .....
علوم زیست محیطی: خدمات ضایعات، توسعه محیط	تاریخ: .....
علوم حقوقی: مدیریت دادگاه‌ها، خدمات حقوقی، برنامه ریزی مالیاتی، خدمات قانونی	غیره: سلامت، مدیریت اطلاعات

<http://www.Cityofsydney.new.gov.au/council/documents/corporateplan>

تورنتو: این شهر در کانادا واقع شده است. براساس آخرین سرشماری در سال ۲۰۰۶ م. جمعیت آن ۲۵۰۳۲۸۱ نفر است. نوع حکومت محلی در این شهر از نوع شورا - شهردار (قوی) است. هم شورای شهر و هم شهردار به صورت مستقیم توسط شهروندان انتخاب می‌شوند. شهردار این شهر آقای دیوید میلر است.

جدول شماره ۷: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری تورنتو

مدیریت: اداره کارمندان شهر، برنامه ریزی استراتژیک منابع انسانی	علوم سیاسی: .....
--	-------------------

فنی و مهندسی: خدمات فنی، اداره آب اداره ساخت	جغرافیا: برنامه ریزی شهری
شهرسازی: خدمات و برنامه‌های بلندمدت مسکن، اداره مسکن	علوم نظامی و انتظامی: .....
حسابداری، مالی: اداره توسعه مالی، خدمات حسابرسی، خزانه داری، برنامه ریزی مالی	اقتصاد: .....
علوم اجتماعی: پناهگاه و حمایت اداره مسکن خدمات کودکان، خدمات اجتماعی	حمل و نقل: خدمات حمل و نقل، خدمات ناوگان
علوم زیست محیطی: اداره پارک و جنگل، مدیریت خدمات ضایعات جامد	تاریخ: .....
علوم حقوقی: استانداردها و گواهینامه‌های شهرداری، خدمات دادگاهی، خدمات قانونی	غیره: خدمات دارویی و اورژانسی، سلامت عمومی، خدمات آتش نشانی، IT

(<http://www.toronto.ac>)

سانتا باربارا: این شهر در کشور امریکا واقع شده است. جمعیت آن ۹۰۳۰۰ نفر است. نوع حکومت محلی در این شهر از نوع سیستم‌های رایج امریکایی (شورا - شهردار) است. شهردار این شهر خانم مارتی بلوم است.

جدول شماره ۸: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری سانتا باربارا

مدیریت: خدمات اداری	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: مهندسی، منابع آب	جغرافیا: .....
شهرسازی: توسعه و بازسازی	علوم نظامی و انتظامی: پلیس
حسابداری، مالی: مالی	اقتصاد: .....
علوم اجتماعی: کتابخانه‌ها، خدمات اجتماعی، اوقات فراغت (گلف)	حمل و نقل: حمل و نقل در پارکینگ فرودگاه، برنامه ریزی حمل و نقل

علوم زیست محیطی: برنامه ریزی رودخانه، جنگل داری شهری	تاریخ: .....
علوم حقوقی:	غیره: آتش نشانی، IT، تلویزیون

(<http://www.santabarbaraca.gov/document organization charts/city-organization>)

لوبوک: این شهر در کشور ایالات متحده امریکا (ایالت تگزاس) واقع شده است. جمعیت آن ۲۵۴۸۶۲ نفر است. نوع حکومت محلی در این شهر از نوع شورا - مدیر شهر (City Manager) است. شهردار این شهر آقای تام مارتین است.

جدول شماره ۹: ارتباط رشته‌های دانشگاهی با ساختار سازمانی شهرداری لوبوک

مدیریت: مدیر شهر، منابع انسانی	علوم سیاسی: .....
فنی و مهندسی: سازمان آب، سازمان تکنولوژی اطلاعات	جغرافیا: برنامه ریزی و GIS
شهرسازی: معاینه فنی ساختمان‌ها، خانه سازی و مسکن در شهر	علوم نظامی و انتظامی: رئیس پلیس
حسابداری، مالی: ممیزی داخلی، سازمان مدیریت مالی	اقتصاد: .....
علوم اجتماعی: مدیریت خدمات اجتماعی	حمل و نقل: مدیریت حمل و نقل شهری
علوم زیست محیطی: ضایعات جامد	تاریخ: .....
علوم حقوقی: وکیل شهر، دیوان دادگاه‌های شهر	غیره: سازمان IT، آتش نشانی، خدمات حیوانی

فرانکلین: این شهر در کشور آمریکا واقع شده است. جمعیت آن ۴۶۰۰۰ نفر و نوع حکومت محلی در این شهر از نوع شورا - شهردار است. شهردار این شهر آریالای اریک استاکی است.

دپارتمان / شهرها	سیاسی	جغرافیا	تاریخ	حمل و نقل	دفاعی و انتظامی	مدیریت بحران	پزشکی و سلامت	سایر
تهران	خ	بله	خیر	بله	بله	بله	بله	خیر
نیویورک	بله	خیر	خ	بله	بله	بله	بله	بله
سندیسگو	خیر	خیر	خیر	بله	بله	بله	خیر	بله
پاریس	خیر	خیر	خیر	خیر	بله	بله	خیر	خیر
دبی	بله	بله	خیر	بله	خیر	بله	بله	خیر
سیدنی	بله	بله	خیر	بله	خیر	بله	بله	بله
تورنتو	خیر	بله	خیر	بله	خیر	بله	بله	بله
سانتا باربارا	خیر	خیر	خیر	بله	بله	بله	خیر	بله
لاباک	خیر	بله	خیر	بله	بله	بله	بله	بله
فرانکلین	خیر	خیر	بله	بله	بله	بله	بله	خیر

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

نتایج مطالعات به اختصار در جدول صفحه قبل (جدول شماره ۱) ارائه شده است. همانطور که دیده می‌شود نتایج مطالعات بیانگر مؤلفه‌های: «مدیریت»، «رشته‌های فنی و مهندسی»، «شهرسازی»، «حسابداری»، «مالی و اقتصاد»، «علوم اجتماعی»، «علوم زیست محیطی» (محیط زیست)، «اقتصاد»، «حقوق»، «علوم سیاسی»، «جغرافیا و علوم نظامی و انتظامی» است. اما در مورد تاریخ شواهد به اندازه کافی نبود بنابراین تاریخ از مجموعه مؤلفه‌های مدیریت شهری حذف شد، اما در طول تحقیق بر روی ساختار شهرداری‌ها سه مؤلفه جدید که در اکثر شهرهای مورد مطالعه، بخش‌هایی برای این مؤلفه‌ها اختصاص یافته بود این چند مؤلفه جدید عبارتند از: «سلامت و ایمنی»، «حمل و نقل» که در نتیجه این چند مؤلفه به ابعاد مدیریت شهری اضافه شد.

از دیگر نکات قابل توجه در این پژوهش بستگی بعضی از ابعاد، به اندازه شهر (جمعیت و مساحت) است. به عنوان مثال در شهرهای کوچک تر (لاباک، فرانکلین،

سانتاپارابارا) بخش‌هایی دربارهٔ امور اجتماعی و یا فرهنگی دیده نمی‌شود. مطلب دیگر این که با توجه به میزان تمرکزگرایی یا تمرکززدایی در حکومت‌های مرکزی، میزان وظایف مدیریت شهری متفاوت بوده و در بعضی از شهرهایی که حکومت‌های مرکزی غیرمتمرکز دارند، مانند سانتا باربارا، سندیکو و نیویورک وظیفه هدایت رادیو و تلویزیون محلی نیز برعهده شهرداری‌هاست.

افزون بر موضوعات ذکر شده در ساختار شهرهای نیویورک، سندیکو، سیدنی، تورنتو، سانتاپارابارا و لوبوک بخش‌های مدیریت اطلاعات، تکنولوژی اطلاعات و یا سیستم‌های اطلاعاتی نیز دیده می‌شود در تقسیم بندی انجام شده این قسمت‌ها در بخش مهندسی در نظر گرفته شده است.

در ساختار شهرداری شهر نیویورک به صورت ویژه بخش‌های برای آموزش شهروندان و دانشگاه نیویورک وجود دارد که در دیگر شهرها مشاهده نمی‌شود. با در نظر گرفتن موارد فوق، برای مدیریت شهری ۱۲ مؤلفه را می‌توان در نظر گرفت که در نمودار زیر به عنوان مؤلفه‌های مدیریت شهری ترسیم گردیده است به صورت خلاصه نتیجه پژوهش، در نمودار زیر ارائه شده است.

در پایان و به عنوان پیشنهاد می‌توان برای افزایش روایی، مدل فرضیه (مدل فوق) را از جنبه‌های دیگری نیز موردآزمون قرار دارد. پیشنهاد می‌شود طی پژوهشی ویژه شاخص‌های مدیریت شهری را که تاکنون طراحی شده با مدل فوق مقایسه کرده و مشاهده نمود که آیا مؤلفه‌های مدل با شاخص‌های سنجش مدیریت شهری متناظر هستند یا خیر. پیشنهاد دیگر اینکه به برنامه ریزی‌های استراتژیکی که برای شهرهای مختلف انجام شده مراجعه کرد و در قسمت تحلیل محیط (بیرونی و درونی) جایگاه مؤلفه‌های ذکر شده جستجو کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

منابع

- ۱ - آقازاده، فتاح و همکاران، ترسیم نقشه علم مدیریت شهری براساس مستندات آی اس آی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۲ - بد، مهدیه و همکاران (۱۳۸۸)، مطالعه تطبیقی دوره کارشناسی ارشد رشته مدیریت شهری در ایران با دیگر کشورها.
- ۳ - بد، مهدیه و همکاران (۱۳۸۷)، بررسی تطبیقی رشته مدیریت شهری در دانشگاه‌های جهان، موسسه آموزشی مطالعاتی مدیریت شهری توسعه فراگیر آسیا.

- ۴ - بد، مهدیه (۱۳۸۸)، طراحی دوره دکتری مدیریت شهری، تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۳۲.
- ۵ - دورژه، موریس، (۱۳۷۵)، روش‌های علوم اجتماعی. با ترجمه خسرو اسدی، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر
- ۶ - علی دوستی، سیروس (۱۳۸۴)، طراحی و تبیین مدل عوامل کلیدی مؤثر بر کاربرد فناوری اطلاعات در اداره‌های کل سازمان‌های دولتی استان‌های صنعتی، تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
- ۷ - مقیمی، سیدمحمد و همکاران (۱۳۸۵)، مدیریت تطبیقی، تهران، نگاه دانش.
- ۸ - مقیمی، محمد (۱۳۸۲)، اداره امور حکومت‌های محلی، تهران، سمت.
- 9- Akbar khan, MA ,(1982), Motalebi, Theory of local government, sterling
- 10- A mburgey, t.l, t Dacin, (1994), As the left foot follows the right? The dynamics of strategic and structural change, Academy of Management journal, 1427-52.
- 11- Berger, pl, T Luckman ,(1966), Social construction of reality: A treatise in the sociology of Knowledge. Newyork: Anchor Books.
- 12- Daft, richard ,(2001), organization theory and design, Cincinnati ohio: south western college.
- 13- De Vaus, D. A, ۱۳۸۵، نشر نی، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، تهران.
- 14- Emry, E, E Trisit, (1964), The Catual Texture of Organization Enviroments .Human Relations 21-32
- 15- Fanni, Zohre ,(2006), Cities and urbanization in Iran after the islamic revolution, Cities 407-411
- 16- Fayol, H, (1949), General and Industrial management, London: Pitman.
- 17- follett, M, (1942), Dynamic administration, Newyork: Harber
- 18- Gulick, L, L Urwick. Papaers on the science of administration, New York: Cuolumbia University, 1937.
- 19- Hatch, Mary jo,(2006), Organization theory modern, symbolic, and postmodern perspectives, 2006.
- 20- ludwig, l, s starr ,(2005), Library as place: results of a delphi study, journal of the medical library Association, 315-327.
- 21- McGiLL, Ronald ,(1998), Viewpoint: Urban Management in developing countries Citest 63-47/.
- 22- parsons, T, (1956), Suggestions for a sociological approach to the theory of organizations, Adminiestrative Science Quaterly 63-85

- 23- Rakodi, Carole and Nick Devas ,(1993), Managing Fast Growing Cities: New Approaches to Urban Planning and Management, Longman.
- 24- Robbins, Stephen and Coulter Marry ,(1996), management, new jersey: prentice hall, 1996.
- 25- Zald, M, P Denton ,(1963),From Evangelism to general service, The tranformation of the VNCA, Administrative science Quartly 214-234.
- 26- <http://www.tehran.ir/Default.aspx?tabid&language=fa-ir>.
- 27- <http://www.ci.lubbock.tx.us/pdf/orgchart.pdf>.
- 28- <http://www.dm.gov.ae/DMEGOV/dm-mp-organization-chart>
- 29- <http://www.franklin-gov.com/pdf/Approved/202007-08%20Budget.pdf>.
- 30- <http://www.nyc.ocm>
- 31- <http://www.paris ilcinois.org>.
- 32- <http://www.sandiego.gov/orgchart/pdf/allcity.pdf>.
- 33- http://www.santabarbaraca.gov/Documents/City_organization_chart/City/20of/20santa/20Barbara/20OrganizationI/20chart.pdf.
- 34- <http://www.Toronto.ac>.

